

Afrikaanse wortels uitrukken – Herrnhutter Identiteit in de Cariben.

Door Winelle Kirton-Roberts

Zuster Kirton-Roberts (49) is predikant en sinds 1 december 2019 aangesteld ten dienste van de Franstalige Herrnhutters in Zwitserland. Ze komt uit de Uniteitsprovincie Oost-Westindië en woont tegenwoordig met haar familie in Genève.

Afrikanen in de Cariben

Met het gewelddadig in bezit nemen van de Cariben door verschillende Europese landen ontstond de behoefte om Afrikanen als arbeidskrachten te importeren. Dit werd gerealiseerd door de afschuwelijke trans-Atlantische slavenhandel, die al in de 15e eeuw op gang kwam. De meeste historici schatten dat ongeveer 20 miljoen Afrikanen van hun geboortegrond ontvoerd werden, maar dat slechts 9 tot 11 miljoen mensen levend op de Cariben aankwamen.

Bartholomeus De Las Casas, een Rooms-Katholieke priester, streed in de 16^e eeuw 50 jaar van zijn leven op het eiland Hispaniola voor de oorspronkelijke bevolking en werd beroemd als “beschermer van de Indianen”. De ironie is dat hij betoogde dat Afrikanen beter geschikt waren voor de klamme en harde arbeidsomstandigheden op de West-Indische eilanden dan de oorspronkelijke bewoners. Hij noemde twee argumenten: 1. Afrikanen zijn vervangbaar. Als ze sterven, kan men nieuwe mensen importeren, dit in tegenstelling tot de oorspronkelijke bewoners. 2. Afrikanen hebben de fysieke kracht en het uithoudingsvermogen voor de plantage-arbeid. Hij overtuigde hiermee de plantage-eigenaren en de handelaars om Afrikanen naar de Cariben te ‘brengen’. Aan het begin van de 17^e eeuw werden Afrikanen ‘ingezet’ op alle eilanden en gebieden die de Europeanen geclaimd hadden.

Toen de eerste Herrnhutter zendelingen de Cariben bereikten, hadden de oorspronkelijk Afrikaanse mensen zich aan de regio aangepast. Ongehinderd door het christendom lukte het de tot slaaf gemaakte Afrikanen om het merendeel van hun talen en culturele – en religieuze tradities te bewaren. Onderzoekers vonden zelfs sterke bewijzen voor de ontwikkeling en diversificatie van religieuze overtuigingen en praktijken. Dale Bisnauth heeft dat met veel detail in zijn boek *History of Religions in the Caribbean* beschreven. In die tijd leefden op de Deense West-Indische eilanden 793 witte en 5390 Afrikaanse mensen.

Christendom en Afrikanen

Men kan aannemen dat de Afrikanen voor hun gedwongen aankomst in de Cariben nauwelijks met het christendom in aanraking zijn gekomen. Vele tientallen jaren was de christelijke boodschap door de gevestigde kerken voorbehouden aan witte mensen. Op de Deense West-Indische eilanden waren dat de Lutherse kerken, de Nederlandse en Franse Calvinistische kerken, de Anglicaanse kerk en de Rooms-Katholieke kerk.

De bekering van de Afrikanen tot het christendom door de Herrnhutters begon vanaf 1732. Daarop volgend ondernamen de Methodisten, Lutheranen, Baptisten en in mindere mate ook Presbyteranen pogingen tot zending-, en later kerkelijke arbeid onder de Afrikanen. Het christendom betrof daarmee niet meer alleen de Europeanen, maar ook de Afrikanen. Maar kon een Afrikaan christen worden en Afrikaan blijven? Of moest een Afrikaan worden zoals een Europeaan en zich zo gaan gedragen? Of zouden er verschillende manieren van christelijke leven kunnen bestaan?

Beginselen van het Christendom

Monotheïsme

De Afrikanen vereerden grotendeels vele goden en vooroudergeesten. Sommige goden waren hoger gesteld, anderen werden in specifieke gevallen vereerd. Daardoor was het voor Afrikanen ingewikkeld om het concept van het christelijke monotheïsme, het geloof aan één god, te begrijpen; hoe kan die éne god zich overal mee bezighouden? Daarom vertrouwden ze deze éne god vaak niet. Regelmatig kon men vaststellen dat de Afrikanen deze éne god wel vereerden, maar ook hun geloof aan andere goden behielden.

Persoonlijke god

De protestantse kerken voerden het concept van een persoonlijke god in, met wie men een relatie opbouwt. In de Afrikaanse godsdiensten hadden de goden bovennatuurlijke krachten, maar daarvoor was geen persoonlijke relatie nodig. De Hernhutters beklemtoonden de bekeringservaring. Dat betekende, dat gedoopte Afrikanen een getuigenis af moesten leggen, dat ze hun Afrikaanse gewoonten afgelegd hadden en een persoonlijke relatie met de christelijke god hadden.

Zonde en schuld waren onbekend

Zonde werd aangeleerd als ongehoorzaamheid tegenover de wet van god. Schuld ging met zonde hand-in-hand. Om de Afrikanen tot dit inzicht te brengen, werden straffen voor hun gedrag opgelegd. Dat veroorzaakte een dilemma. Hoe waren hun zonden te onderscheiden van wat de slavenhouders of plantagebezitters deden? Werden daar waarschuwingen gegeven of uitsluiting van het Avondmaal of de gemeenschap?

Moreel besef door Bijbelkennis

Afrikaanse godsdienst werd traditioneel mondeling overgedragen. Nu was er de bijbel, die ze leren, herhalen en bestuderen moesten; een boek, dat alle antwoorden op hun problemen bevatte. Dit was voor de protestanten een wezenlijk uitgangspunt voor de vorming van de Afrikanen zodat ze de bijbel lezen konden.

Rituelen en Sacramenten moeten nageleefd worden

De Afrikanen waren met hun eigen zeden en gebruiken vertrouwd. Nu golden die als verkeerd en moesten ze de christelijke gebruiken volgen: Doop (met het aannemen van een nieuwe christelijke naam); Belijdenis (onderricht in de Catechismus); Avondmaal; Huwelijksluiting (met monogamie); christelijke begrafenis (maar getuigenissen tonen dat men na de christelijke begrafenis regelmatig Afrikaanse tradities volgde en eigen rituelen voltrok).

Doel: Verandering van de Afrikanen

Met dit christelijke concept namen de Hernhutter zendelingen ook de taak op zich de Afrikaanse gewoonten weg te werken. Dit zijn zaken zoals die door de Plantage-eigenaren verteld werden en die ze waarnamen en in hun dagboeken noteerden. *Ze kwamen tot de conclusie dat de Afrikanen*

Van nature amoreel zijn

Ook leidinggevende personen als Zinzendorf dachten dat Afrikaanse mensen in het diepst van hun wezen amoreel zijn. Hij beschreef de toestand van de tot slaaf gemaakte Afrikanen als de 'vloek van Cham'. Ze zouden door geestelijke oefeningen veranderd moeten worden.

Gebrekkige zelfbeheersing hebben

Diefstal, dronkenschap, ruzie, gevechten en rebellie waren aan de orde van de dag. De Hernhutters zagen het als hun taak de tot slaaf gemaakte Afrikanen zelfbeheersing bij te brengen. Om deze 'Afrikaanse' natuur uit te roeien, waren er zgn. 'Temperance Societies', kleine groepen, waarbinnen men elkaar behulpzaam was om zich te leren gedragen.

Ongeletterd zijn

De publieke opinie was, dat Afrikanen onwetend waren en zonder enige voorkennis of begrip in de Cariben kwamen. De zendelingen hadden het gevoel dat ze geen verstand hadden. Het ontbrak hen aan denkvermogen. Hun vorming werd opgenomen in de hoop, dat het activeren van het verstand hen tot betere mannen en vrouwen zou maken.

Seksueel onzuiver zijn

De grootste uitdaging bij het uitroeien van de Afrikaanse traditie was de omgang met seksualiteit. Het christelijke doel was trouw en kuisheid van de gelovigen. Maar de Afrikaanse seksualiteit kreeg uitdrukking in vrijheid, voortplanting en lust. Mannen en vrouwen hadden de vrijheid seksueel actief te zijn in meerdere relaties. Dit moest volgens de zendelingen onder controle worden gebracht. Voor het huwelijk waren seksuele relaties niet toegestaan. En als men eenmaal getrouwd was, werd verwacht dat men in het huwelijk trouw blijft. Het was voor de Hernhutters een grote teleurstelling dat de toch Afrikanen al vroeg seksuele relaties onderhielden, buitenechtelijke kinderen en meerdere partners hadden. Nog schokkender werd het toen de zendelingen er achter kwamen dat ook enige van de trouwe kerkleden die de leiding was toevertrouwd, niet op een christelijke manier leefden. De zendelingen probeerden hun waarden over te dragen, maar het resultaat liet te wensen over.

...naar een Afro-Caribische identiteit

Meer als twee eeuwen lang geloofde men dat de Afrikaanse cultuur van het Christendom in de Cariben losgekoppeld was. De Godsdienst was Europees, de liederen waren Europees, de gebouwen waren Europees, het denken was Europees. In essentie was de Moravian Church in de Cariben een Europese kerk.

In de jaren 70 van de vorige eeuw probeerden Caribische theologen in lijn met de Black Powerbeweging Afrikaanse traditie weer in de samenleving te integreren. De boodschap van het evangelie werd van de Europese cultuur gescheiden. Er werden nieuwe liederen en muziekinstrumenten geïntroduceerd en wijdverbreide Afrikaanse culturele gebruiken overgenomen.

De Caribische Moravian Church heeft een lange weg afgelegd om zichzelf te vinden en te accepteren. Ze heeft de tradities van het orgelspel en koorzang geaccepteerd, maar men vindt tegenwoordig ook koperblazers, trommels en liederen die bij onze cultuur passen. Wij zijn trots op wie we zijn. We bemoedigen en coachen onze jeugd om heel zelfbewust over zichzelf te denken. Zeker zijn er de uitdagingen van de dominante Amerikaanse cultuur. Maar de Moravian Church in de Cariben is in staat een eigen identiteit te vormen. We geloven ook dat we de rest van de Uniteit iets over identiteit bij kunnen brengen.

(vertaling uit het Duits Erik-Jan Stam, 9-6-2020)